

Kako se razvijao vaterpolo

Piše: MLADEN HRASTE

Vaterpolo na posljednjim Olimpijskim igrama ima vrlo malo sličnosti s izvornom igrom. Evolucijske tekovine donijele su značajne izmjene pravila, a time i izmjene u taktičkim sustavima igre, kao i u procesu športskog treninga

Vaterpolo je u konkurenciji s ostalim kolektivnim športovima s loptom najduže prisutan na programima modernih olimpijskih igara. Od drugih olimpijskih igara koje su se održale u Parizu 1900. godine, pa do zadnjih 2012. godine u Londonu, vaterpolo se razvijao i profilirao sukladno izmjenama pravila igre, unaprijeđenju materijalno-tehničkih i organizacijskih uvjeta treninga i natjecanja. Na razvoj vaterpola bitno su utjecale aplikacije novih i znanstveno utemeljenih trenažnih procesa. Svi ovi čimbenici doprinijeli su da je vaterpolo danas popularan i rasprostranjen u svijetu.

Razvoj vaterpola kao kolektivne športske igre uvjetovalo je kontinuirano mijenjanje pravila, jer su ona često sputavala dinamičnost i brzinu igre. Vremenom su se stalno usavršavala sredstva i metode tehničko-taktičkog i kondicijskog treninga, a time i intezitet igre i tehničko-taktički elementi. Vaterpolo se razvijao kroz određene etape koje su se diferencirale prema obilježjima vremena i uvjeta u kojima je vaterpolo egzistirao, kao i prema značajnim promjenama i razlikama u pravilima i tehničko-taktičkoj strukturi igre.

Cilj ovog teksta je utvrditi i objasniti obilježja vaterpolske igre kroz cijeli povijesni kontinuum od 112 godina prisutnosti vaterpola na olimpijskim igrama.

Druge OI u Parizu (1900.) i treće OI u St. Louisu

(1904.) održavale su se u prvoj razvojnoj etapi vaterpola. Ova etapa može se obilježiti kao traženje identiteta vaterpola i ujednačavanje pravila igre. Na objema Igrama igrao se vaterpolo na klupskoj razini. Na trećim OI u SAD-u europske momčadi su bojkotirale igre radi neusklađenosti pravila na oba kontinenta. Sustav igre i pravila u tom razdoblju doprinijele su dominacijom obrane nad napadom.

Vaterpolo kao novi šport u godinama inicijacije tek je tražio pravi naziv, tako da su ga u početku zvali nogomet u vodi ili ragbijaški vaterpolo, čemu je na prvim utakmicama najviše nalikovao.

Razdoblje od Londona (1908.) do osmih OI koje su se također održale u Londonu (1948.), pripada drugoj etapi razvoja vaterpola. Ovu etapu se može nazvati razdobljem strukturiranja i internacionalizacije igre. Godine 1908. osnovana je svjetska plivačka federacija FINA (*Federation Internationale de Natation*). Te godine se odbacio naziv nogomet u vodi i definiran je vaterpolo kao novi oficijelni naziv. Inicijalnim pravilima se, uz izmjene i dopune koje su se odnosile na izvođenje kaznenog udarca i isključenje igrača u prekršaju, igralo do 1949. godine.

Vaterpolska se tehnika polako usavršavala, pa se tako tek 1928. počela primjenjivati tehnika hvatanja lopte u zraku. Nova tehnika hvatanja lopte u zraku učinila je

igru ofenzivnijom i dinamičnijom. Mađari, kao inicijatori novih tehničkih elemenata, bili su i najuspješniji na OI pri kraju drugog etapnog razvoja vaterpola. U ovoj je etapi uspostavljen sustav igre temeljen na fizičkoj snazi i vještini kontrole lopte, uz vrlo ograničenu plivačku mobilnost. Igrao se vrlo spor, grub i iznimno statičan vaterpolo. U tom razdoblju obrana je apsolutno dominirala nad napadom. Igrači su bili primarno zaduženi za izvršavanje zadataka u obrani. Isticali su se snažni i teški igrači, a spori plivači. Dominacija takvih igrača proizlazila je iz pravila igre. Naime, igrači su morali ostati na mjestu gdje su se nalazili u trenutku prekida igre, odnosno zvižduka suca.

Pozicije u igri su bile koncipirane prema ulozi u igri. U ovoj etapi igrači su bili specijalizirani na igrače obrane i igrače napada. Trajanje posjeda lopte bilo je neograničeno što je dodatno omogućavalo igranje sporog i statičnog vaterpola. U kontekstu taktičkih sustava igre, nastaje igra čovjek na čovjeka. U ovoj etapi snažan utjecaj nogometa bio je prisutan u oblikovanju sustava vaterpolske igre i ulogama igrača. S druge strane, iz košarke su preuzeti različiti tipovi zonske i kombinirane obrane. Na nemogućnost igranja dinamičnijeg vaterpola dodatno je utjecalo što se u ovom razdoblju vaterpolo trenirao i igrao sezonski tijekom ljeta, te je većini športaša vaterpolo bio tek sekundarni šport.

Žuta umjesto crvene lopte

Od OI u Melbourneu (1950.) do OI u Meksiku (1968.) igrao se vaterpolo koji pripada trećoj razvojnoj etapi. U tom periodu učinjena je prva značajna intervencija u pravilima igre koja je predstavljala revoluciju za daljnji razvitak i unaprijeđenje vaterpola. Najznačajnije u tim pravilima je uvođenje principa da se igračima u "mrtvom vremenu" dopuštalo kretanje nakon prekida igre, odnosno zvižduka suca. Nova pravila su doprinijela bržoj igri, a u njoj su igrači morali biti fizički jaki i dobri plivači. Ta su pravila u ovoj etapi najviše pogodovala reprezentacijama Jugoslavije (dominantno sastavljene od igrača iz hrvatskih klubova) i SSSR-a koje su, uz Mađarsku, bile najuspješnije na OI u navedenom razdoblju.

Do 1956. godine vaterpolo se uglavnom igrao kožnim loptama crvene boje koje su bile vrlo teške, skliske i nesimetrične, što je dodatno usporavalo igru. U ovoj

etapi službeno se uvodi žuta lopta izrađena od gume koja je bila hrapava i nije apsorbirala vodu. Lopta novih karakteristika omogućila je igračima bolju vidljivost i manipulaciju loptom, što je rezultiralo bržom cirkulacijom igre s više zgotitaka.

Nova pravila su eliminirala iz igre spore igrače. U ovoj su etapi svi igrači u polju sudjelovali i u fazi napada i u fazi obrane, tako da novoformirani taktički sustavi igre više nisu dijelili igrače isključivo na igrače obrane i igrače napada. Od 1961. godine umjesto poluvremena uvode se četvrtine, a igra traje 4 puta po 5 minuta. Svaku momčad je činilo 11 igrača od čega 7 igrača u polju i 4 rezervna igrača. Posjed lopte bio je ograničen na 1 minutu. Uvela se i mogućnost da rezervni igrač može ući u igru nakon pogotka ili između četvrtina.

U tom je razdoblju postignut daljnji napredak u taktici. Izmjene igrača su omogućile česte promjene načina igre. Mogućnost čestih izmjena bila je efikasna u igri protiv plivački inferiornijih protivnika. U tim uvjetima bolje pripremljene momčadi imale su mogućnost razvitka protunapada i diktiranja većeg tempa igre.

Prema pravilima iz 1967. godine, treći uzastopni teški prekršaj je rezultirao prekršajem za kazneno bacanje. Igra od tada postaje znatno siromašnija taktičkim kombinacijama, jer igrači teže iznuđivanju teških prekršaja, umjesto postizavanja pogodaka iz kombinacije. Najčešće pobjeđuje momčad s dobrim vratarom, uvježbanim za obranu kaznenog bacanja i igračem specijalistom za izvođenje tog kaznenog bacanja.

Kraj ove etape je obilježila igra s puno kontakta i suđenih prekršaja. Ponekad je igra obilovala grubostima i brutalnostima. Može se reći da je vaterpolo u ovom periodu stagnirao u svim elementima igre, a posebno je bio siromašan u taktičkim varijantama obrane i napada.

Mnoge promjene u pravilima

Od OI u Münchenu (1972.) do OI u Los Angelesu (1984.) igrao se vaterpolo koji obuhvaća četvrtu povijesnu etapu u razvoju. Pred kraj treće etape, zanimanje gledalaca za vaterpolo je padalo, pa su se sedamdesetih godina prošlog stoljeća uvele nove promjene u pravilima. Tako se, ukida pravilo o dosuđenom četvercu nakon tri teška prekršaja. Model taktike igre se bitno mijenja, nova pravila ograničavaju pravo na posjed lopte jednoj momčadi do 45 sekundi, a isključeni igrač nakon jedne minute ulazi ponovno u igru ili do pogotka.

Ove promjene pravila znatno su utjecale na razvoj taktike u fazi obrane i napada, a posebno na taktiku igre s igračem više, odnosno s igračem manje, što je igru učinilo bržom i zanimljivijom. Ovu etapu se može obilježiti kao etapu ravnoteže između napada i obrane. Sudački kriterij je u ovoj fazi favorizirao igru

Do 1956. godine vaterpolo se uglavnom igrao kožnim loptama crvene boje koje su bile vrlo teške, skliske i nesimetrične, što je dodatno usporavalo igru

napadača, dok se obrambenog igrača beskompromisno sankcioniralo teškim prekršajem prema pravilima igre, a naročito za prekršaje u vidu potezanja, držanja, povlačenja i potapanja.

Nova pravila su pogodovala sustavima igre više reprezentacija, tako da se distribucija osvajača medalja proširila i na Italiju, SAD, Nizozemsku i Njemačku, uz već etablirane reprezentacije SSSR-a, Mađarske i Jugoslavije.

Nakon Olimpijskih igara 1968. u Meksiku, mnoge zemlje koje igraju vaterpolo osjetile su da je igra bila u opasnosti i učinile su svjestan napor kako bi usavršili vaterpolo kroz bolju i jasniju interpretaciju pravila igre, uz nekoliko važnih promjena pravila.

Tijekom većeg dijela 1970-ih vaterpolo je bio podjednako divan period za igrače i gledatelje. Prijenos lopte pred vrata protivnika bio je brz, a igrači su čestim uplivavanjima nastojali u relativno kratkom i ograničavajućem vremenu stvoriti priliku za realizaciju. Napadači su bili posebno aktivni u prekidu igre, kada su nastojali izboriti isključenje igrača na jednu minutu. U tom slučaju, momčad koja je izborila isključenje imala je pravo na novi napad u trajanju od 45 sekundi.

Poklanjala se velika pažnja taktici završnice u fazi napada koja je bila usmjerena na upućivanje snažnih i preciznih udaraca iz srednjih i većih udaljenosti u same gornje kutove gola, primoravajući golmana na odbijanje takvih udaraca u igralište ili korner čime je momčad u napadu imala pravo na novi napad u trajanju od 45 sekundi. Repertoar tehničkih elemenata manipulacije lopte u vidu dodavanja i pucanja na gol bio je velik. U taktici s igračem više posebno se vodilo računa o racionalnom korištenju vremena radi uspješne realizacije. Momčad koja je došla u posjed lopte poslije neiskorištenog igrača više od strane protivnika, u pravilu je držala loptu u

posjedu sve do kraja vremena predviđenog isključenjem.

U taktici igre, u fazi obrane, osim presinga primjenjivala se i zonska obrana, kojom se uspješno neutralizirala igra centralnog napadača. Zonska igra uglavnom se svodila na igru bez prekršaja s pretenzijom razvijanja kolektivnog protunapada u trenutku osvojenog lopte u obrani.

Nova pravila iz 1977. unijela su mnoge promjene u razradi taktike. Ograničenje vremena napada sa 45 na 35 sekundi zahtijevalo je brz prijenos lopte u polje napada, a od svih igrača u polju brzo prebacivanje u napadačku polovicu igrališta. Taktika igre u fazi napada se svodila na brze i iznenadne taktičke kombinacije. Kao rezultat novih pravila igra je bila dinamičnija, povezanija i temperamentnija, kao nikad do tada. Posebna pažnja pridavala se igri u fazi obrane, s naglašenim zahtjevom da bude „čista“, tj. bez teških prekršaja.

U ovoj se etapi uvodi i pravilo da utakmicu sude umjesto jednog dva suca. Po pravilima, bilo koji igrač može izvesti prekršaj uz uvjet da je najbliži mjestu prekršaja i da to napravi bez zadržavanja. Od 1981. godine vrijeme trajanja igre se produžuje i igra traje 4 četvrtine po 7 minuta. Od 1986. kazna isključenom igraču smanjuje se na 35 sekundi. Isključeni igrač može se vratiti u igru i prije isteka vremenske kazne ako njegova momčad dođe u posjed lopte, a na znak suca.

Etapa visokog ritma i tempa

Petoj povijesnoj etapi pripada igranje vaterpola od OI u Seulu (1988.) do OI u Londonu (2012.). Ova etapa može se okarakterizirati kao igra visokog intenziteta. Profesionalizacija vaterpola u ovoj etapi povećava obim i intenzitet treninga, što je dovelo do značajnog povećanja ukupnog intenziteta plivanja u igri te unapređivanje spremnosti za kontakt u igri. Osvajači medalja na OI u ovom razdoblju, uglavnom su reprezentacije država u kojima je vaterpolo najviše profesionaliziran (Italija, Španjolska, Mađarska, Jugoslavija, Hrvatska, Srbija, Crna Gora, SSSR, Rusija).

U ovom je razdoblju trening s utezima i na trenažerima dobio puno veći značaj, što je doprinijelo iznimnom razvoju svih oblika snage kod vaterpolista. Po pravilima iz 1991. godine, kazna isključenom igraču se smanjuje i traje 20 sekundi. Posjed lopte ograničava se na 30 sekundi. Trajanje igre produžuje se na 4 četvrtine po 8 minuta. Uvodi se linija od sedam metara izvan koje se nakon dosuđenog prekršaja dopušta izravno šutiranje na gol. Za blokiranje s obje ruke unutar linije četiri metra igračima (osim vratara) dosuđuje se teški prekršaj. Uvodi se pravilo izmjene igrača tijekom igre i “time out”.

Nakon toga, linija sedam metara iza koje je nakon prekršaja dopušteno izravno pucanje na gol pomiče se na pet, odakle se izvodi i kazneni udarac. Sve promjene pravila učinjene su radi ubrzanja igre, pa posredno i podizanja njene atraktivnosti.

Od 2005. lopta odbijena u korner od obrambenog

igrača u polju se tretira kao gol-aut, što je također doprinijelo dinamičnijoj igri. Ograničenje posjeda lopte na 30 sekundi značajno je smanjilo vrijeme za pripremu i organizaciju pozicijskog napada. Obilježja ovog razdoblja vaterpola su visok intenzitet igre i velika energetska potrošnja kod sudionika. Ovu etapu se može označiti etapom visokog ritma i tempa, međutim istodobno prevladava statičan vaterpolo u pozicijskom napadu odnosno obrani, a s puno kontakata i duel igre "na granici incidenta", s malo uplivavanja i malo taktičke kombinatorike u fazi napada. Razlog tome je u činjenici što se prema sudačkoj interpretaciji vaterpola često tolerira teški prekršaj u vidu potapanja, držanja i povlačenja, što je doprinijelo selekciji igrača primarno prema energetskim zahtjevima, a tek sekundarno prema vaterpolskim vještinama. To je dodatno uzrokovalo redukciju tehničkih elemenata vaterpola i smanjivanje atraktivnosti same igre. Momčadi nastoje stvoriti polivalentne igrače, ali i igrače specijaliste za pojedine uloge u igri.

U ovoj etapi prvenstveno se odabiru visoki igrači s visokom razinom genetski uvjetovanim psihomotoričkim sposobnostima (brzina, eksplozivna snaga i koordinacija).

Tehnologija i metodologija rada u ovoj fazi razvoja, omogućile su programiranje transformacijskih procesa, a posebno metodičkih postupaka za razvoj relevantnih antropoloških obilježja, kao i usvajanje, usavršavanje, stabilizaciju i automatizaciju tehničko-taktičkih znanja bez kojih nije moguće uspješno obavljanje poslova u igri s obzirom na mjesto i ulogu pojedinog igrača u momčadi unutar određenog modela taktike igre.

Zaključak

Promatrajući i analizirajući razvoj vaterpola kroz olimpijade, može se utvrditi da nije bila moguća uvijek brza prilagodba na nova pravila i trendove razvoja igre. Prve promjene bile su usmjerene na standardiziranje pravila, dok su naredne promjene učinjene radi dinamičnosti i atraktivnosti igre što je uzrokovalo napredak igre i trenažnog procesa. Napredak u trenažnom procesu uzrokovao je povećanje tempa igre i radijusa radnog djelovanja igrača.

Vaterpolo na posljednjim Olimpijskim igrama ima vrlo malo sličnosti s izvornom igrom. Evolucijske tekovine donijele su značajne izmjene pravila, a time i izmjene u taktičkim sustavima igre kao i u procesu športskog treninga. Sa stajališta povijesne geneze razvoja vaterpolske igre, može se zaključiti da je ta kolektivna igra značajno napredovala u ritmu i tempu te u razini okomitog položaja igrača. Naime, početci vaterpola na olimpijadama bili su obilježeni niskim okomitim položajem igrača u vodi. Tijekom evolucijskog procesa igrači su uspostavljali sve viši položaj u vodi...

LITERATURA

Hraste, M., Bebić, M., Rudić, R. (2013). Where is today's Water Polo Heading? An Analysis of the Stages of Development of the Game of Water Polo. Naše more 60(1-2), Supplement, pp. 17-22

Juba, K. (2008). A short history of water polo. Luxembourg: LEN.

Lord, C. (2008). Aquatic 1908 – 2008. Lausanne: Federation Internationale de Natation.

Lozovina, V., Pavičić L. (2004). Antropometric changes in elite male water polo players: survey in 1980 and 1995. Croatian Medical Journal, 45 (2), 202-205.

Petanjek, D., Šimenc, Z. (1988). Razvoj vaterpola kroz promjene pravila igre. Vaterpolski savez Hrvatske, Biblioteka – stručni prilozi, 8, 1-18.

